

A HITELVÁLSÁGBÓL EGY HITELES EURÓPA FELÉ

Tíz évvel az Unió legnagyobb bővítését követően az európai integráció ma új narratívát, új célokat és utakat keres. A bővítés gazdasági előnyei kétségtelemek, az utolsó öt év azonban az EU történetének egyik legmélyebb és legösszetettebb válságáról szólt. Ahhoz hogy a XXI. század végének történetírői a sikerek évtizedeként jellemezzék majd Európa most előttünk álló időszakát, nem halogatható az érdemi döntés az Unió további fejlődési irányáról. A tanulmány az ezzel kapcsolatos gondolkodás fő irányait vázolja.

1. HONNAN JÖTTÜNK, MERRE TARTUNK?

Némi leegyszerűsítéssel, a tizenkilencedik század a brit birodalomé, a huszadik század az Amerikai Egyesült Államoké volt. A huszonegyedik viszont vélhetően nem lesz Európa évszázada. Ez önmagában véve nem is baj, hiszen az Európai Unió létrejöttének célja nem az európai népek világhatalmi törekvéseinek megvalósítása volt. Európa vezetői ennél sokkal fontosabb célt tűztek ki maguk elé: *a békét*. A két világháború következményeként Európa harminc év alatt – az orosz (szovjet) veszteségekkel együtt – több mint 60 millió embert veszített. A háborús évtizedek egyik legalapvetőbb tanulsága az volt, hogy *a békét hosszú távon* nem csupán a geopolitikai egyensúly, hanem *a jólét és a demokrácia biztosíthatja*. Ezek köztudott tények, amelyeket azonban több mint ötven évvel az EU alapjainak létrehozása után is fel kell idéznünk, mert a mai generációk számára ez már olyan magától értetődő adottság, ami nem jelent elegendő motivációt. Ennek következtében tíz évvel az Unió legnagyobb bővítését és öt évvel egyik legnagyobb válságát követően az európai integráció ma új narratívát, új célokat és utakat keres.

A tizedik évforduló számvetés, ünnep, és egyben alkalom a jövő lehetőségeinek mérlegelésére. Már ma is jól látható, hogy az elmúlt tíz év első feléről mind az újonnan csatlakozott tíz ország,¹ mind az Unió egésze szemszögéből összességében pozitív mérleget vonhatunk. Ennek teljes körű bemutatása a cikk kereteit jelentősen meghaladná, így most *csak néhány főbb tény* ismertetésére szorítkozzunk.

A bővítés *gazdasági előnyei* egyértelműek: 1999 és 2007 között a régi és az új tagállamok közötti kereskedelem mértéke megháromszorozódott, az új tagállamok között pedig megötszörözött [Európai Bizottság, 2009]. 2004 és 2009 között az új tagállamok foglalkoztatási rátája évente 1,5 százalékkal nőtt, miközben 2007 és 2013 között ezek az országok több mint 176 milliárd euró strukturális és kohéziós támogatáshoz jutottak, a csatlakozást követően az EU belső piaca pedig több mint 100 millió fogyasztóval nőtt [Európai Bizottság, 2009]. Az uniós támogatások a

A tanulmány a TÁMOP-4.2.2.B-10/1-2010-0023 projekt keretében kapott támogatással jelenik meg. A cikk a szerzők véleményét tükrözi, nem tekinthető az Európai Bizottság hivatalos álláspontjának.

1 Románia és Bulgária több mint két évvel később, 2007 elején csatlakozott az Európai Unióhoz.

nettó befizető régi tagállamok számára (pl. Németország, Ausztria, Svédország, Hollandia) is jól megtérülő befektetésnek bizonyultak, hiszen az elmúlt évtized során ezek jelentősen növelni tudták az új tagállamokba irányuló exportjukat [Baas-Brückner, 2011]. Miközben a gazdasági válság rávilágított az eurózóna törekenségére, nem szabad megfeledkeznünk a közös valuta előnyeiről sem. Így például csak Németország – amely a legnagyobb mértékben járult hozzá a különféle gazdasági mentőcsomagokhoz – eurózóna-tagsága minden német adófizetőnek évi 1000 euróval több bevételt jelent 2013 és 2025 között, az euró nélkül Németország GDP-je évente 0,5 százalékponttal lenne alacsonyabb [Bertelsmann Alapítvány, 2013]. Még az igen kritikus Nagy-Britanniában is elismerik, hogy az országban 3,5 millió állás köthető olyan szolgáltatásokhoz és termékekhez, amelyek az EU belső piaca nélkül nem léteznének [European Movement UK, 2011]. A munkaerőnek az EU bővítését követő szabad áramlása keletről nyugatra – bár korlátozásokkal és helyenként nagyobb társadalmi vitákkal járt – szintén alapvetően pozitív fejlemény az érintettek nagy többsége számára. Mára 6,6 millió uniós állampolgár dolgozik másik tagállamban, az általuk eltartottakkal együtt ez egy több mint 12 milliós sajátos közösséget jelent [Eurostat, 2012]. Általuk sok esetben nem csak a munkaerő, de az áruk, szolgáltatások valamint a tőke, és nem utolsósorban a tudás és a know-how szabad áramlása is fellendül. Ezen a területen jó hír, hogy 2014. január 1-jével a román és bolgár állampolgárokat érintő utolsó uniós munkavállalási korlátozások is megszűntek.

Az Unió természetesen nem csak gazdasági, de *kulturális és értékközösséget* is jelent, amely a bővítéssel egyértelműen még a korábbinál is sokszínűbbé és gazdagabbá vált. A régi és az új tagok kölcsönös egymásra hatásából olyan új dimenzió születhetett meg, amely megerősítette a kontinens helyzetét a globális versenyben. Mindenképpen figyelemre méltó, hogy a médiában túlsúlyban lévő negatív percepciók ellenére összességében az európai közvélemény a különböző bővítési fordulókat követően – és a válság sújtotta évek ellenére is – *az uniós tagságot inkább előnyösnek* minősíti: a tagállamok állampolgárainak 50 százaléka tartja jó dolognak, 31 százalék semleges ezzel kapcsolatban és mindössze 17 százalék elutasító [Eurobarometer, 2013].

Az utolsó öt év megítélése a hosszú „előnylista” ellenére már jóval árnyaltabb. Az olyan pozitívumok mellett, mint az eurózóna kibővülése az új tagállamok egy részével és a belső piac kiteljesedése, ez az időszak alapvetően az EU történetének egyik legmélyebb és legösszetettebb válságáról szólt. Fontos azonban leszögezünk, hogy ez nyilvánvalóan nem az Európai Unió kibővítése miatt következett be. Az Egyesült Államokból induló pénzügyi és gazdasági krízis, az eurózóna válságát előidézte nemcsak adósságválságot, bankválságot, versenyképességi válságot, hanem komoly *társadalmi és politikai válságot* is okozott. Nem meglepő, hogy ebből adódóan az Európai Uniót bizonyos körökben bizonytalan, eszköztelen, saját állampolgáraitól eltávolodott, célját és legitimitását veszített entitásként jelenítik meg, amely a huszonegyedik század hajnalára talajt veszített.

Az ilyen típusú értékelések egyértelműen túloznak, de mindenképpen foglalkozni kell velük, hiszen sok esetben azért kapnak támogatottságot, mert van némi valóság alapjuk. A valóságot ily módon eltorzító, leegyszerűsítő, gyakran populista nézetek azzal nyerne teret és szimpatizánsokat Európa-szerte, hogy kendőzetlenül

fogalmaznak meg létező társadalmi problémákat, amelyek egy részére a *mainstreamnek* még nincs megoldási javaslata. Éppen ezért lényeges, hogy Európa jövője egy valós tényeken alapuló, széles körű szakmai és társadalmi párbeszéd során érlelődjön ki. Ennek során különösen fontos a *hitelesség* és a *közbizalom* visszaszerzése. Ahhoz, hogy ebből a válságból is megerősödve kerüljön ki Európa, a múlt és a jelen kritikus értékelésére, olyan megoldási javaslatokra van szükség, amelyek tükrözik az alapító atyák eredeti elképzelését és egyben konstruktív választ adnak a mai kihívásokra. Az előttünk álló időszakban ebben különösen nagy felelőssége lesz az idén újjáalakuló Európai Parlamentnek és Európai Bizottságnak éppúgy, mint a tagállami kormányoknak.

A globalizáció megköveteli, hogy szorosabbra fűzzük az európai egységet. Ehhez szorosabb, európai szintű demokratikus közmegegyezésen alapuló integráció kell. Ez az európai közös érdekek, a közös felelősség és szolidaritás jelentőségének felismerését, és az erre épülő konkrét lépések megvalósítását igényelné. Csak így tehetnénk szert olyan méretgazdaságosságra és hatékonyságra, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy komoly globális szereplők legyünk, és csak így őrizhetnénk meg értékeinket. Az elhúzódó válság következtében kialakult jelenlegi helyzetben azonban egyelőre nem vehető biztosra mindennek időben való belátása és az ennek megfelelő egységes cselekvés. *Az Európai Bizottság elnöke szerint:* „Első lépésben fel kell hagynunk azzal, hogy a jövő kérdéseire a múlt eszközeivel próbálunk választ találni. A válság kezdete óta újra meg újra azzal szembesülünk, hogy az egymáshoz szorosan kapcsolódó globális piacok gyorsabbak és így erősebbek is, mint a széttagolt nemzeti politikai és gazdasági rendszerek. Ez aláássa a polgárok politikai döntéshozatalba vetett bizalmát, ami a populizmus és a szélsőségek malmára hajtja a vizet Európában és szerte a világon. Az uniós tagállamok egyedül már nem képesek hatékonyan befolyásolni az eseményeket, de egyelőre még nem ruházták fel az Uniót elegendő eszközzel ahhoz, hogy képes legyen kezelni az új helyzetet.” [Barroso, 2012]

2. A VÁLSÁG FORRÁSAI

Az EU történelmében mindig voltak nehezebb időszakok, az integráció időszakos megtorpanásai, irány- és sebességváltások. Az ötvenes években az Európai Politikai Közösség és az Európai Védelmi Közösség meghiúsulása, a hatvanas években az „üres székek válsága”, a hetvenes évek eurószklerózisa, a maastrichti és az ezt követő szerződéses ratifikációs folyamata ezt jól szemléltetik. Miközben a jelenlegi válság legközvetlenebb kiváltó okai – a pénzügyi, gazdasági és szuverénadósság-válság – mára jól ismertek, továbbra sem könnyű azt megérteni, hogy a mostani válság egésze miért több, mint az egyes „részválságok” eredője. A mindenkori gazdasági válságok legnehezebben érzékelhető mozgatói az azok mögött rejlő, gyakran irracionális, *pszichológiai folyamatok*. Ezek közös jellemzője a bizalom megingása. Nem az Európai Unió eredeti céljai és jogrendje váltak kérdésessé, hanem a válságkezelés főszereplői és végső soron a politikai elit hitelessége. Ismét *José Manuel Barrosót* idézve: „Kételyek merültek föl azzal kapcsolatban, hogy egyes országok valóban készen állnak-e a reformokra és versenyképességük visszaszerzésére, és valóban

minden tagország hajlandó-e kiállni egymásért. [...] Túl sokszor lehattunk tanúi annak, hogy nagyon fontos döntések születnek közös jövőnkéről az európai csúcstalálkozókon, ám másnapra a döntéshozók közül néhányan hiteltelenítik ezeket. Nem lehattunk egyszerre ugyanazon Unió tagjai, miközben úgy viselkedünk, mintha nem is lennénk azok. Nem kockáztathatjuk kilenc jó döntés hitelét azzal, hogy egy rossz lépéssel vagy nyilatkozattal kétségessé tesszük valamennyi addigi eredményünket. [...] Ha az európai politikai szereplők nem a szabályok és az általuk hozott döntések szerint járnak el, hogyan győzhetnének meg másokat arról, hogy eltökélten törek-szenek a válság közös megoldására?” [Barroso, 2012].

Európa lakossága ugyanúgy békét, prosperitást és demokráciát akar, mint 50 évvel ezelőtt. És ahogyan érvényes *Churchill* híres kijelentése miszerint „a demokrácia a legrosszabb kormányzási forma – nem számítva az összes többit, amellyel az emberiség időről időre megpróbálkozik”, úgy igaz lehet az is, hogy az Európai Unió Európa történelmének legrosszabb békemechanizmusa – nem számítva az összes többit, amivel az elmúlt 2500 évben kísérleteztünk. Míg ma az Unión belül csaknem hatvan éve béke van és egy újabb háború kitörése lényegében elképzelhetetlen, addig az első világháború befejeződése és a második kezdete között csak huszonegy év telt el.

A politikai elit hitelének erodálódását vizsgálva elsőként *két jelenséget* érdemes számba venni. Olyan helyzeteket, amikor az állampolgárok aktívan hangot tudtak adni ezzel kapcsolatos elégedetlenségüknek. És olyanokat, amelyekben a választópolgárok passzivitásukkal érzékeltették kiábrándultságukat.

Az elsőre jó példák az uniós szerződések *népszavazással* történő ratifikációi. Fontos, hogy a választók legtöbbször nem csak, sőt nem is elsősorban az adott konkrét kérdéssel kapcsolatban foglaltak állást. A népszavazások könnyen felhasználhatóak voltak az adott (bel)politikához és/vagy a „politikai osztályhoz” fűződő fenn-tartások/ellenérzések kifejezésére. A Maastrichti Szerződésre leadott dán „nem” szavazatok mellett komoly figyelmeztetés volt a csupán 51 százalékos francia „igen”, hiszen Franciaországnak a német újraegyesítést követően nyilvánvaló érdeke volt a szerződés elfogadása. A Nizzai Szerződés ratifikációjakor, belső alkotmányos előírásának megfelelően csak Írország tartott népszavazást, ám ennek első fordulója – mindössze 34 százalékos részvétel mellett – sikertelen volt. Az EU Alkotmányos Szerződését eredetileg hét tagállam tervezte népszavazásra bocsátani. A rendkívül alacsony részvétellel biztosított spanyol „igen”-t követően azonban – 60 százalék feletti részvétel mellett – Franciaország és Hollandia is elutasította azt, a luxembur-gi jóváhagyó népszavazás után pedig végül a többi tagállamban nem került már sor népszavazásra. 2008-ban megint kizárólag Írországban kezdeményeztek népszava-zást a Lisszaboni Szerződésről és ez ismét csak másodsorra járt sikerrel. Ezek egy-értelmű jelzések voltak, utóhatásuk máig él.

A második jelenségre, *a politikától való eltávolodásra* leginkább akkor került sor, amikor ennek kimutatása kevés következménnyel járt a mindennapokban. Közismert, hogy a tagállami nemzeti választásokon való részvétel jóval aktívabb, mint az Európai Parlamentre vonatkozó, de nehezen érthető, hogy ez utóbbi 1989 és 2009 között miért esett vissza 58 százalékról 43 százalékra, annak ellenére, hogy az EP jogköre és befolyása ezzel párhuzamosan folyamatosan és nagymértékben növekedett.

Vajon milyen folyamatok, milyen tényezők állhatnak mindezek mögött? Az euró létrehozása egyértelműen az integráció mélyítése volt, ami elkerülhetetlenül a tagállamok *szuverenitásának további korlátozását* is jelentette. Annak az egyre inkább érzékelhető ténynek az elismerését, hogy a tagállamok gazdasági egymástól rendkívüli mértékben függenek, és bármelyikük gazdasági döntése erőteljesen befolyásolhatja a többiek társadalmi újraelosztási rendszereit is. A kölcsönös gazdasági függőség a kilencvenes évek végére lényegében illuzórikussá tette a nemzeti szuverenitás klasszikus értelmezését. Ennek nyílt kimondása, teljes politikai vállalása azonban jelentős kockázattal járt volna. Hiszen valójában a 150–200 éve rögzült nemzetállami berendezkedési keretek fellazulását, egy új értelmezési és önazonossági keret felépítésének kísérletét kellett volna meghirdetni. Ma kész ténynek vesszük az egykor mesterségesen létrehozott nemzetállam paradigmájának szupremáciáját. Ám ahogyan korábban is léteztek más társadalmi berendezkedési keretek, úgy nehéz elképzelni – és a globalizáció erre egyre határozottabban rámutat – hogy a klasszikus nemzetállami keret Európa történelmének utolsó nagy társadalmi berendezkedése lenne. Erről viszont roppant nehéz nyílt társadalmi párbeszédet kezdeményezni, mert az állampolgárok túlnyomó többsége elsősorban csak a közérthető, az életterükhöz minél közelebb álló és már ismerős (ezáltal biztonságos) politikai rendezőelvekre nyitott. Nehéz arról beszélni, hogy egy olyan globális interregnumban élünk, ahol a hatalom (a dolgok végrehajtása) és a politika (a dolgok kijelölése) egyre jobban kettéválik, és a területi alapú szuverenitás már csak illúzió. Főleg nehéz ezt úgy megtenni, hogy globálisan sincsen még egyértelmű új, domináns rendezési elv [Bauman, 2013].

Mindennek következtében a valójában a klasszikus nemzetállami keretek meghaladását célzó vezetői döntések és azok társadalmi támogatottsága között egyre nagyobb szakadék jött létre. A figyelmeztető jelek ellenére érdemi, tárgyszerű párbeszéd továbbra sem indult, a bizalom pedig tovább csökkent. Ezzel párhuzamosan a 2000-es évek a hitelesség elvesztésének egy újabb formáját is magukkal hozták, amelynek következményei a szuverénadósság-válságban csúcsosodtak ki. Nyilvánvalóvá vált a *költségvetési koordináció* nélkül működő monetáris unió törekenysége. A *Stabilitási és növekedési paktum*ra alapozott rendszer éles helyzetben nem tudta pótolni az eurózóna szorosabb nemzeti költségvetési koordinációjának hiányát. A koncepció hiányosságai mellett kiemelkedő jelentőséget kapott, hogy az EMU-ra vonatkozó szabályokat a tagállamok egy része sorozatosan megszegte, és a rendszerbe épített szankciókat nem alkalmazták következetesen. A tagállami kormányok által a saját maguk számára közösen elfogadott szabályok saját maguk által való be nem tartása értelemszerűen szintén a bizalom komoly megingásához vezetett. Ez azonban már nem csak a közvéleményt, hanem a pénzügyi piacokat is komolyan érintette amelyek ezt be is árazták. Részben éppen emiatt kellett belefogni egy *új szabályrendszer* megalkotásába (hatos csomag, kettes csomag, európai szemeszter stb.).

3. EURÓPA FŐBB KIHÍVÁSAI ÉS EZEK KEZELÉSE

Az Európai Unió bővítésének tizedik, a válság kezdetének ötödik évfordulóján érdemes számba venni a legfőbb kihívásokat és az ezekre adott válaszokat egyaránt.

- a) *Akut szuverénadósság-válság.* A gazdasági válság magánszektorban keletkezett terheinek állami átvállalása, illetve egyes országok állami szektorban felhalmozott adóssága több tagállamban is szuverénadósság-válságot idézett elő. Az Európai Uniónak *reagálnia kellett* a csőd közelébe került tagállamok aktuális helyzetére. A tartós megoldás kialakításához és az újabb hasonló állapot elkerüléséhez az azonnali teendők mellett közép- és hosszú távú konkrét intézkedéseket kellett kidolgozni, illetve megvalósítani. A költségvetési mentőcsomagokból eredő társadalmi feszültségek – komoly kiadás a finanszírozó országok állampolgárai és újraelosztási megszorítások a finanszírozott országok állampolgárai számára – jelentősek egy-egy tagállamon belül és egyes tagállamok között is. A szuverénadósság-válságból fakadóan a nemzeti gazdaságpolitikákat egyaránt feszíti a költségvetési hiányok és államadósságok mérséklésének, valamint a gazdaságélénkítéshez szükséges költségvetési források mobilizálásnak szükségessége. A nemzeti költségvetések rendbetétele a kiadások visszafogásával és a bevételek, adók növelésével, a gazdaságélénkítés pedig költségvetési ráfordítással jár. A *fiskális fegyelem* túlzott mértéke visszafoghatja a növekedést, a növekedést elősegíteni képes *gazdaságélénkítés* viszont túlzott terhet róhat a költségvetésekre. Mindkét eszköz megfelelő összetételű és felépítettséggel rendelkező együttes alkalmazása azonban meghozhatja a kívánt eredményt.² A megfelelő egyensúly megtalálásához és a válságból való kitöréshez azonban strukturális reformokat kell végrehajtani, amelyek gyakran nélkülözik a társadalmi támogatottságot, és így tovább mélyítik a *társadalmi elégedetlenséget*, ami idővel alááshatja a reformok megvalósíthatóságát. A komplex válságkezelő intézkedések konkrét végrehajtása először az európai pénzügyi stabilitási eszközön, illetve az európai pénzügyi stabilitási mechanizmuson keresztül, majd 2012-től az ezeket felváltó európai stabilitási mechanizmuson keresztül történik. Ez utóbbi mára a világ egyik legnagyobb pénzügyi válságkezelő mechanizmusává lépett elő, amelynek teljes kapacitása 700 milliárd euró.
- b) *A makrogazdasági stabilitás visszaszerzése.* Az egyes országok szuverénadósság-válsága az EU egészének államháztartási egyensúlyát megrengette. 2010-ben a tagállamok összesített költségvetési hiánya meghaladta az Unió GDP-jének 6,5 százalékát, az államadósság pedig a GDP 83 százalékát [Európai Bizottság, 2011]. A gazdasági növekedés „W” alakú zuhanása 2009-ben (-4,5 százalék) és 2012-ben (-0,4 százalék) érte el eddigi mélypontjait, jelentősen megnehezítve azt, hogy a költségvetési hiányokat és az államadósság mértékét a tagállamok elkezdjék „kinőni”. A makrogazdasági egyensúly visszaállítását egyaránt nehezíti a továbbra is hullámzó globális gazdasági válság, az eurózóna szuverénadósság-válsága, a kívánatos politikai hitelesség hiánya, illetve az euróval és az EU jövőjével kapcsolatos bizonytalanság. A nehézségek ellenére ma már joggal remélhető azonban, hogy a stabilitás visszanyerését célzó robusztus eszközrendszer el fogja érni a várt hatást. Az átalakított *Stabilitási és növekedési paktum* és a koordinációt kibővítő „hatos csomag” és „kettes csomag” a korábbiaknál jóval erőteljesebb,

² A 2009–2010-ben még az egyik legsúlyosabb helyzetben lévő, ám 2014. január 1-jén már az eurót bevezető Lettország példája ebben a tekintetben talán a legfigyelemreméltóbb.

- jogilag is kötelező követelményeket tartalmaz. Az európai szemeszter működése korábban ismeretlen dimenzióit nyitotta meg az együttműködésnek, a *Gazdasági és monetáris unió stabilitásról, koordinációról és kormányzásról szóló kormányközi szerződés* pedig egyben kijelölte a szorosabb gazdasági integráció jövőjének útját, és a későbbiekben az alapszerződések szerves részévé is válhat.
- c) *A versenyképesség növelésének igénye.* A makrogazdasági válság eredeti kiváltói között más tényezők is meghúzódnak. A közös valuta és az EU regionális fejlesztéspolitikájának erőfeszítései ellenére az utóbbi két évtizedben több tagállamban jelentős strukturális reformok maradtak el. A konjunktúra és az olcsó hitel éveiben kevés kemény ösztönző állt rendelkezésre ahhoz, hogy a szükséges átalakításokat az érintett országok korábban tett politikai ígéreteiknek megfelelően valóban véghezvigyék. Ezáltal nagyon jelentős versenyképességi eltérések alakultak ki mind az Unió egészében, mind az eurózónán belül. A 2010-ig érvényben lévő *Lisszaboni stratégia* jogilag kikényszeríthetetlen célkitűzései és a regionális és kohéziós alapok – a kihívások mértékéhez képest – szerény hatékonysága így nem állíthatta versenyképességi pályára az aluteljesítő tagállamokat. A negatív trend megtörése érdekében az EU több fontos kezdeményezéssel élt. Ezek közé tartozik az *Európa 2020 stratégia*, a *Növekedési és munkahely-teremtési paktum* és nem utolsósorban a versenyképesség erősítését középpontba állító 2014–2020-as többéves pénzügyi keret. Ugyanezt erősítik továbbá azok a Bizottság által 2011 áprilisában és 2012 októberében előterjesztett intézkedéscsomagok, amelyek az egységes piac további kiépítésére, a jelenleg kiaknázatlan lehetőségek kihasználására sarkallnak.
- d) *A pénzügyi szektor reformja.* A pénzügyi szektor eseti feltőkésítésére, annak jelentősen átalakítandó felügyeleti és szanálási rendszerére vonatkozó új európai szabályrendszer vált szükségessé. Az ebből származó kockázatok és pénzügyi válságok tagállamok közti megosztása, az eurózóna és azon kívüli tagállamok eltérő felelősségvállalási szerepe számos feszültség és nyitott kérdés forrása. A szektor felügyeletének eddig elfogadott átalakításán túl (Európai Bankhatóság, Európai Értékpapírpiazi Hatóság, Európai Biztosítá felügyeleti és Foglalkoztatóinyugdíj-hatóság és egységes banki szabálykönyv létrejötte), jelenleg tárgyalnak a *Bankuniós javaslatcsomagról*, amely arra törekszik, hogy az eurózónán belül egységes bankfelügyeleti (Single Supervisory Mechanism, SSM, 2014.) és szanálási rendszert (Single Resolution Mechanism, SRM, 2015.), valamint hosszú távon egységes betétgarancia alapot hozzon létre.
- e) *Társadalmi válság.* Az előbbi kihívások közös eredőjeként Európában az utóbbi néhány évben egyre erősödő társadalmi feszültség alakult ki. Magas – különösen a fiatalok körében – a munkanélküliség, csökkent a társadalmi mobilitás, nőtt az elszegényedés és a társadalmi egyenlőtlenség, mivel a válság a már eddig is szegénységben élőket, illetve a középosztály alsóbb rétegeit sújtotta leginkább. Ezen túl egyre komolyabb nehézségeket okoz a kontinens rohamosan előregedő társadalmá, miközben egyes országokban a betelepülő migránsokkal kapcsolatos demográfiai és szociális kihívások is jelentősek. A gazdasági egyenlőtlenségek nemcsak egy-egy tagállamon, de strukturálisan az eurózónán belül is egyre nagyobb problémát jelentenek. A válság hatására növekedtek az egyes tagállamok gazdasági teljesítőképessége közti különbségek is. Ennek kezelhetetlensége

egy többsebességes Európa kialakulásához, az EU jelenlegi kereteinek szétfeszítéséhez vezethet. A társadalmi feszültségek enyhítése összetett kihívás. Az első négy pontban felsorolt intézkedések mind hozzájárulnak ennek enyhítéséhez. Mindezekon túl az Európai Bizottság 2013-ban csomagot terjesztett elő, amely szorgalmazza, hogy az uniós országok helyezzenek nagyobb hangsúlyt a szociális beruházásra: az állampolgárok képességeinek fejlesztésére, társadalmi és munkaerő-piaci részvételük támogatására [Európai Bizottság, 2013]. Ehhez szorosan kapcsolódik az *Európai ifjúsági garancia* [Európai Tanács, 2013], amely előírja, hogy minden 25 év alatti fiatal – függetlenül attól, hogy szerepel-e a foglalkoztatási szolgálatok nyilvántartásában – az iskolai tanulmányai befejezését vagy a munkanélkülivé válását követő négy hónapon belül megfelelő színvonalú, konkrét foglalkoztatási vagy továbbképzési ajánlatot kapjon.

f) *A politikai válság kezelése.* A válság tovább mélyítette a *hitelesség* már tárgyalt problémáját, amely egyben vezetői válságokkal is jár mind az európai, mind a globális szinten. Egyre nagyobb csoportok látják úgy, hogy a politikai elit nem képes a kihívásokra gyors és hatékony választ adni, a felelősséget nem vállalja, nem igazán nyitott az érzékeny témák társadalmi feldolgozására. Az állampolgárok egy része úgy véli, hogy a megoldást célzó uniós szintű szabályok és vállalkosok túlságosan bonyolultak és átláthatatlan módon születnek. Ezzel összefüggésben nem világos számukra az európai integráció végcélja és az európai együttműködés hozzáadott értéke, sőt úgy érzékelik, hogy ez mára inkább hátráltatja, mintsem elősegíti boldogulásukat.

Ennek a dimenzióknak a kezelése az egyik legösszetettebb feladat. Ide tartoznak többek között a demokratikus legitimitáció megújítására és megerősítésére, valamint egy új európai narratíva kidolgozására irányuló kezdeményezések is. A közelgő EP-választások komoly erőpróbát jelentenek. Az elmúlt időszakban több tagállamban is megnövekedett a hagyományos európai integrációs konszenzust és a válságkezelés módját megkérdőjelező új, *nem mainstream politikai formációk* támogatottsága. E trend tértnyerése még komplexebbé teheti és lassíthatja az uniós döntéshozatali rendszert.

4. MÍTOSZ ÉS VALÓSÁG

Az Európai Unió előtt tornyosuló kétségtelenül súlyos és sokrétű problémák megoldását tovább nehezíti az a fajta *negatív diskurzus*, amely a szervezet teljes dezintegrációjával és marginalizálódásával riogat, valamint Európa számára kilátástalan jövőt vetít előre és mind a médiában, mind a politikai közéletben rendszeresen megnyilvánul. Ennek mértéke országonként és időszakonként is eltérő, de közös vonása a kihívások aránytalan, már-már mitikus felnagyítása, egy sor valós tény teljes figyelmen kívül hagyása mellett. A reális helyzetértékeléshez mindenképpen érdemes áttekinteni az Európa globális pozícióját meghatározó tényeket és a válságkezelés során elért eredményeket.

A válságkezelés eddigi intézkedései során az EU és a tagállamok közösen csaknem 460 milliárd euró értékben segítettek különféle pénzügyi csomagokkal a bajba jutott országokat [Európai Bizottság, 2013a]. Ez olyan fokú konkrét szolidari-

tást jelent, amelyre korábban a történelem során sohasem volt példa. A második világháborút követő Marshall-terv az általa támogatott országok GDP-jének 2,1 százalékára rúgott, szemben a Görögországba irányuló, GDP-jének 177 százalékát kitevő mostani támogatással [Barroso, 2013]. A különböző programok és strukturális átalakítások révén az államháztartások európai szintű hiánya az elmúlt években nagyon jelentősen csökkent. A jelenlegi előrejelzések alapján az államháztartási hiány 2013-ban a GDP 3,5 százalékára esik vissza az EU-ban és a GDP 3 százalékára az eurózónában, míg a GDP-arányos adósságráta az EU-ban 90 százalék lesz [Európai Bizottság, 2013b]. Ez utóbbi magas ugyan, de még mindig alacsonyabb, mint az Egyesült Államok vagy Japán adóssága. Az évekkel ezelőtt megkezdett belső és külső kiigazítás – amelyet számos esetben az utóbbi években végrehajtott, nagy horderejű strukturális reformok, illetve költségvetési konszolidációs intézkedések támasztanak alá – mára látható eredményeket mutat. A felhalmozódott makrogazdasági egyensúlytalanságok megszűnőben vannak, és a várakozások szerint fokozatosan beindul a növekedés. A legfrissebb előrejelzések alapján Európában a gazdaság ismét a növekedés pályájára áll, ez 2014-ben elérheti az 1,4 százalékot, 2015-ben pedig az 1,9 százalékot [Európai Bizottság, 2013b].

Az Európai Unió a válság éveiben is a világ egyik legnagyobb gazdasága maradt, a világ GDP-jének több mint 23 százalékát adja [IMF, 2013]. Ugyan az egy főre jutó GDP értéke erős eltéréseket mutat az Unión belül, mégis az EU majdnem fele, 12 tagállam a világ legmagasabb egy főre jutó GDP-t előállító 26 országa között van [IMF, 2013]. Az egységes piac nélkül, amely több mint 500 millió fogyasztót tömörít, az EU GDP-je 233 milliárd euróval és 2,7 millió munkahellyel lett volna szegényebb 2008-ban [Európai Bizottság, 2013c]. Az Európai Unió a világ 80 országának – köztük az Egyesült Államoknak, Kínának, Oroszországnak, Indiának, Brazíliának és Dél-Afrikának – egyik legfontosabb kereskedelmi partnere [Európai Bizottság, 2013c]. A G20 országai közül a legnagyobb importőrök és exportőrök összességében az EU tagállamai. Az EU továbbra is a világ legnagyobb fejlesztési támogatója, az összes erre a célra fordított forrás több mint fele az Európai Unióból érkezik.

A születéskor várható élettartam az EU-ban több mint 78 év, 12 évvel több, mint a világ átlaga [CIA, 2012]. Az *ENSZ humán fejlettségi indexe* – amelyet az adott országban lévő születéskor várható élettartam, az emberek műveltsége, az oktatás, az életszínvonal és az életminőség alapján állítanak össze világviszonylatban – első 30 országának fele az EU tagja [ENSZ, 2013]. A társadalmi jólétet vizsgáló *Sen-módszer* alapján a világ legmagasabb társadalmi jólétét biztosító 20 országa közül 12 az Unió tagállama. A nemek közti legkisebb egyenlőtlenséggel bíró 10 ország közül 7 az EU tagja [Világgazdasági Fórum, 2013]. Amikor a CIA 136 ország jövedelmi egyenlőségét mérte össze, a lista első 15 országa mind európainak bizonyult [Kuper, 2013]. Többek között ezek a tények és adatok is világosan mutatják, hogy az Európai Uniónak a globális arénában betöltött gazdasági pozíciói továbbra is igen kedvezőek, noha a gazdasági válságból még nem jutott ki teljesen. Az Unió helyzete, ha lassan is, de javul, és továbbra is az egyik legmagasabb fokú társadalmi jólétet biztosító tömörülés, annak ellenére, hogy a válság erős társadalmi feszültségeket idézett elő. Az életkörülmények ma Európában változatlanul lényegesen jobbak, mint a világ országainak túlnyomó többségében. Mindezt nyilván akkor is érdemes szem előtt tartani, amikor az EU versenyképességét és gazdasági potenciálját a

feltörekvő országokkal hasonlítják össze, sok esetben nem kellően megalapozott, elhamarkodott következtetésekre jutva.

5. EURÓPA ALTERNATÍVÁI

Ahhoz azonban, hogy a XXI. század végének történetírói a sikerek évtizedeként jellemezzék majd Európa most előttünk álló időszakát, nem halogatható az érdemi döntés az Unió további fejlődési irányáról. A válság többek között az eddiginél intenzívebb és mélyebb *párbeszéd* igényét is kikényszeríti. Az integráció mélységéről, sebességéről és végső határaitól az EU történetében sosem volt minden szempontból egységes álláspont. Ez így van jelenleg is. A különféle irányzatok – nem számítva az EU teljes széthullását támogatókat – továbbra is *két véglet*, a szigorúan kormányközi „nemzetek Európája”, illetve az „Európai Egyesült Államok” szupranacionális felfogása között helyezkednek el. A válság erősebb együttműködésre készítette a tagállamokat olyan területeken is – pl. gazdaságpolitikai koordináció, pénzügyi felügyelet, közös stabilitási mechanizmusok – amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak. Miközben a legtöbb újításra a jelenlegi szerződések keretei között került sor, ez nem mindig volt járható út (pl. *Költségvetési paktum*) hiszen az integráció magasabb fokozatai több esetben megkövetelik az EU alapszerződéseinek módosítását. Ez természetesen újra felveti az Európai Unió „végcéljának” érzékeny kérdését, ami már a válságkezelésen jóval túlmutat. Az erről való racionális, minden lényeges tényezőt figyelembe vevő döntéshez meg kell vizsgálni a mai diskurzust meghatározó főbb irányzatokat. Az uniós intézmények és a tagállami kormányzatok mellett több kutatóintézet és civil szervezet is komoly munkát végez erre vonatkozóan.³ E cikk kereteit meghaladná ezek részletes ismertetése, de az idei EP-választások előtt összefoglaló jelleggel érdemes áttekinteni a *három fő gondolkodási irányt*.

a) *a szigorúan kormányközi, az egységes piacra korlátozódó integráció* támogatói szerint az Európai Unió sohasem válhat teljes gazdasági és politikai unióvá. Vissza kell térni azokhoz az időkhöz, amikor az EU fejlődését a politikai hatalom kizárólagos legitimitását teljes mértékben magukénak valló tagállamok kormányai és parlamentjei irányították. Egy ilyen integráció célja nem lehet egy mesterséges európai közösség létrehozása, csak az, hogy funkcionális megoldásokat találjon a mindennapok gyakorlati problémáira, legfontosabb eszköze pedig az egységes piac. Súlyos veszélyként tekintenek az euróra és a működtetéséhez szükséges gazdasági koordinációra. A monetáris politikát a tagállami gazdasági függetlenség megengedhetetlen korlátjának tartják, véleményük szerint a válság azt jelzi, hogy a jelenlegi EU maga a probléma, nem pedig a megoldás része. Ebből kiindulva az EU és a tagállamok kapcsolatát teljes körű felülvizsgálat alá kívánják vonni, fő célként a korábban véleményük szerint túlzottan megnövelt

³ A legérdekesebbek közé tartoznak: a *New Pact for Europe* kezdeményezés (www.newpactforeurope.eu), amelynek vitaindító összefoglalóját november végén tették közzé; a brüsszeli CEPS által koordinált *High level group on EU institutional reform*, valamint a firenzei Európai Egyetemen folyó kutatások.

és rossz hatásfokkal működő uniós kompetenciák elvonását és újra nemzeti szintre való delegálását tűzve ki. Az irányzat hívei szerint bár az euró egyelőre túlélte a válságot, csak idő kérdése, hogy egy újabb hullám vagy nagyobb külső sokk mikor fogja a közös valutát összeroppantani. Ezért arra törekszenek, hogy a tagállamok monetáris mozgásterük visszanyerésével és versenyképességük növelésével szükség esetén könnyen kiléphessenek az euróövezetből. Mindennek fényében az EB és az EP kompetenciáinak csökkentésével szinte kizárólag a tagállami kormányokra és parlamentekre bízják az integráció irányítását, az EU költségvetését pedig jelentősen visszafognák és szerkezetét is megváltoztatnák. Úgy gondolják, hogy ezáltal a döntések közelebb kerülnének az állampolgárokhoz és a kézzelfogható eredmények láttán egy ilyen integráció szélesebb társadalmi támogatottságra tehetne szert.

b) *A fokozatosan mélyülő integráció* hívei szerint az európai integráció nem állhat meg a legkisebb közös többszörös szintjén, és ha az EU jelenlegi szerződési keretei már nem elegendőek az előrelépéshez, akkor a későbbiekben szükségessé válhat ezek módosítása is. A teljes mértékben föderatív politikai és gazdasági integrációt a jelenlegi helyzetben nem tekintik reális célnak, de egy valódi gazdasági és monetáris unió létrehozásával megerősíthetőnek és versenyképesebbé tehetőnek látják az Európai Uniót, amely így már meg tud felelni a globalizáció kihívásainak. Ehhez egyrészt a már meglévő szupranacionális kompetenciák mérsékelt erősítésére, másrészt a nemzeti kormányok és parlamentek hatékonyabb és konstruktívabb szerepvállalására lenne szükség. A többsebességes Uniót bizonyos szempontból adottságnak tekintik, de arra törekszenek, hogy ez minél kevésbé intézményesüljön, meghagyva a lehetőséget minden tagállam számára a belső körökhöz való későbbi csatlakozásra. A mostani uniós kompetenciák felülvizsgálata ebben a folyamatban sem elkerülhető, de itt a feleslegessé vált vagy érvényét veszített szabályok megszüntetésére, illetve főként arra irányul, hogy csak a jelentős, valóban európai dimenziójú ügyekre vonatkozóan legyen egységes szabályozás.

Egy fokozottan mélyülő integráció értelemszerűen feltételezné az EU költségvetésének józan, mérsékelt növekedését, és elsősorban a regionális egyenlőtlenségek megszüntetésére, valamint a növekedést elősegítő versenyképesség erősítésére való felhasználását. A gazdasági koordináció további erősítésével meg kellene teremteni a tagállami adósságok mérsékelt közösségi összevonását (pl. eurókötvények kibocsátása a GDP 60 százalék alatti vagy feletti adósságrészekre), ami egy, a jelenleginél nagyobb hatáskörű gazdasági biztost is igényelne. A *kormányközi ESM-et* (European Stability Mechanism) és a *Költségvetési paktumot* az EU joganyagába kellene integrálni és számolni kellene az európai bankok ESM-en keresztül végrehajtott direkt (tehát nem a tagállami költségvetések útján történő) feltökésítésének lehetőségével is.

Mindez az Európai Uniót alkotó nemzetállamok valódi, megújított szövetségének létrehozását feltételezné: „...a nemzetállamok olyan demokratikus szövetségét, amely képes arra, hogy a szuverenitás megosztása révén felvegye a harcot közös problémáinkkal, és így minden egyes ország és azok minden egyes polgára hatékonyabb eszközökkel legyen felvértezve saját sorsa irányításához. A tagállamokkal közös, nem pedig a tagállamokkal szembeni Uniót. Olyan Európát,

amelynek polgárai büszkék a saját nemzetükre, de ugyanakkor büszkék az európaiságukra és az európai értékekre is, hiszen a globalizáció korában a megosztott szuverenitás több hatalmat jelent, nem kevesebbet” [Barroso, 2012].

c) A *teljes föderatív politikai és gazdasági unió* gondolatának pártfogói az előző irányon túllépve azt állítják, hogy az EU tagállamai nem tagadhatják meg a huszonegyedik század realitását, azt, hogy a tagállamok nemzeti szuverenitáson alapuló függetlensége egyre inkább csak illúzió. A közös valuta nem működtethető eltérő nemzeti érdekek mentén, ezért meg kell haladni a kormányközi működés vissza-visszatérő intézményesített csapdáit (döntésképtelenség, egyedi érdekeknek a közösség kárán való érvényesítése stb.). Úgy látják, hogy a monetáris unió zökkenőmentes működéséhez egy központi uniós pénzügyi és gazdasági hatóságra, a tagállamok GDP-jének kb. 10 százalékát kitevő központi uniós költségvetésre, valamint jelentős saját uniós forrásokra van szükség. Ebből egy közösségen belüli sokkal intenzívebb újraelosztás lenne megvalósítható (erőteljesebb regionális fejlesztéspolitika, az EU által közvetlenül finanszírozott befektetések stb.), amely nélkül nem reális az Európai Unión belül uralkodó regionális egyensúlytalanságok kiegyenlítése. Egy ilyen költségvetés arra is elegendő lenne, hogy egy-egy régiónak anticiklikus támogatást nyújtson és stabilizálja a régiók makrogazdasági teljesítményét. Álláspontjuk szerint az EU ténylegesen megvétőzhatná a tagállamok költségvetéseit, de egyben pénzügyi segítséget is nyújtana egy-egy bajba jutott tagországnak. Ezen forgatókönyv alapján az Uniónak lehetősége nyílna mind rövid, mind pedig hosszú lejáratú eurókötvények kibocsátására, amelyekkel közösségivé formálhatók lennének a jelenlegi nemzeti államadósságok. A jelenlegi bankuniós koncepció egy a nemzeti szabályozó hatóságoktól teljesen független uniós pénzügyi szabályozó hatósággal, valamint egységes és teljes európai bankbetét garancia alappal bővülne. Az ESM irányítása, európai monetáris alappá alakítva, teljes mértékben közösségi kompetenciába kerülne, működése egyfajta európai IMF-re hasonlítana.

Ennek megvalósulásához az uniós intézményrendszer radikális reformjára lenne szükség, az Európai Bizottság egy az EP-nek közvetlenül felelős kormányként alakulna, közvetve vagy közvetlenül választott európai kormányfővel, aki egyszerre töltené be az EB és az Európai Tanács elnöki posztját. Az Európai Parlament minden területen együttes döntéshozóvá válna, tagjait uniós listákon keresztül, európai pártok jelölése alapján választanák meg. Az EU alapszerződéseinek módosítása elkerülne a tagállamoktól, az arról szóló döntéseket egy szupranacionális konvent hozná meg.

6. „FONTOLVA HALADÓ” INTEGRÁCIÓ ÉS HITELESSÉG

A teljesség igénye nélkül röviden áttekintett három irányzat első és harmadik csoportjának egy-egy túlzó/radikális vonása szembevetendő. Jelen írás kereteit szétfeszítené az egyes szempontok részletes elemzése, de Európa és a globalizációs folyamat jelenlegi helyzetében sem a tisztán kormányközi együttműködés, sem egy föderatív Európai Unió nem tűnik reális alternatívának. Az igazi kérdés így leginkább az, hogy *járható-e a második út*. Megvan-e a készség az európai politikai elitben arra,

hogy a számos nehézség és széthúzó tényező ellenére világosan és egységesen elkötelezze magát, s ettől egyáltalán nem függetlenül meg tudná-e szerezni ehhez az európai társadalom, az egyes tagállamok lakosságának támogatását? Első pillantásra az előjelek nem túlságosan biztatóak, ám a gazdasági és politikai racionalitás nagy úr, különösen a globális kontextus figyelembevételével. Alig néhány évvel ezelőtt a máig bekövetkezett fejlődés is teljesen elképzelhetetlennek tűnt. A 2010 és 2013 között megindított reformokat (pl. hatos csomag, kettős csomag, bankuniós kezdeményezések stb.) sokan utópisztikusnak gondolták. Ezek többsége csak rövid ideje lépett életbe, egy részük pedig még nincs is működésben. Első körben tehát ezeket kellene végrehajtani, és felmérni eredményességüket. A válság egyik forrása a hitelesség, a bizalom elvesztése volt. Ezért 2008 óta mind az uniós állampolgárok, mind a piacok joggal követelik ennek helyreállítását. A jogalkotási és gazdasági mutatók egy részét tekintve az eddig elért eredmények elismerést érdemelnek, de még korántsem elégségesek. Egyelőre nyitott kérdés, hogy a „pohár félig tele van, vagy félig üres”, de konstruktívabb az előbbiből kiindulni. A költségvetési konszolidációs folyamatnak és a növekedésösztönző intézkedéseknek időre van szükségük, hogy kifejtsék hatásukat. Egy túlzottan ambiciózus gazdasági reform menetrendje ma még nem rendelkezik kellő társadalmi támogatottsággal. Az Európai Bizottság „*A valódi, szoros gazdasági és monetáris unió tervezete*” c. közleményére és az Európai Tanács által elfogadott „*A cél a valódi gazdasági és monetáris unió*” c. jelentésére [Európai Tanács, 2012] épülő integrációs koncepció egyszerre ambiciózus és kihívásokkal teli. De ami talán ennél is fontosabb: hiteles, mert első elemei belátható időn belül megvalósíthatóak. Ennek egyik bizonyítéka, hogy 2013 végére a dokumentumokban kijelölt első pillér, a *bankunió* főbb elemei már konkrét közelségbe kerültek.

Az elmúlt évtizedekben elvesztett hitelesség helyreállításához azonban ennél is többre van szükség. Valódi párbeszédre, arra hogy az európai közvélemény objektív, előítéletektől és egyoldalú, populista befolyástól mentes képet kapjon az Európai Unió helyzetéről, szerepéről és globális kihívásairól, s így ennek tudatában polgárai maguk dönthessenek az integráció jövőjéről. Ehhez egyszerre van szükség polgári aktivitásra, a politikusok nyitottságára és európai elkötelezettségére, felelős szerepvállalására, valamint a tömegmédiá konstruktív magatartására. A párbeszéd kialakításának mikéntjéről számos javaslat látott napvilágot, egyes kezdeményezések már el is indultak. Ilyen többek között az Európai Bizottság által 2013-ban széles körben kezdeményezett „Civil párbeszéd”,⁴ illetve a „Gondoljuk újra Európát”⁵

⁴ A „Civil párbeszéd” révén az állampolgárok közvetlen visszajelzéseket adhatnak és véleményt formálhatnak helyi és európai ügyekről. Az eseményeken, amelyekre eddig közel 50 városban került sor, az Európai Bizottság tagjai személyesen vesznek részt. Magyarországon 2013 októberében, Győrben tartottak ilyen rendezvényt. További információ: http://ec.europa.eu/debate-future-europe/citizens-dialogues/index_en.htm (letöltés: 2013. december 20.)

⁵ Az Európai Bizottság kezdeményezésére 2013–2014 során művészek, értelmiségiek, tudósok és polgárok vizsgálják meg, milyen történelmi, szellemi és kulturális szálak kötik össze egymással Európa polgárait, elemezve, hogy ebből milyen jövőkép formálható. Ezalatt három nagyobb közgyűlésre és számos kapcsolódó rendezvényre kerül sor, amelyeket követően a projektről összefoglaló készül. További információ: http://ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/more_hu.htm (letöltés: 2013. december 20.)

projekt, amelynek keretében a Bizottság kiemelkedő európai gondolkodókat és művészeket kért fel, hogy formáljanak véleményt a jövőről. Tíz évvel az EU történelmének legnagyobb bővítését követően, a közép- és kelet európai, különösen a V4 tagállamoknak jelentős szerepe lehet ennek a jövőképnek az alakításában. Az egyik legközvetlenebb lehetőségünk az európai politika alakítására pedig már csak karnyújtásnyira van. A 2014. májusi EP-választásokon mindannyian szavazhatunk arról, milyen irányba fejlődjön Európa integrációja, hogyan képzeljük el saját sorsunkat és gyermekeink jövőjét a huszonegyedik században.

IRODALOM

- Baas, T.–Brücker, H. (2011): EU Eastern enlargement: The benefits from integration and free labour movement, *CESifo Dice Report* 9(2): 44–51.
- Barroso, J. M. (2012): *Az Unió helyzete, 2012 évi beszéd*, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-596_en.htm
- Barroso, J. M. (2013): *Speech – Europe as solution: Facts and myths*, 03 January 2013 in Lisbon, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-1_en.htm
- Bauman, Z. (2013): Mi elől rohan, hova tart az ember, *Magyar Narancs*, 2013. november 14, 8. oldal
- Bertelsmann Alapítvány (2013): *Germany profits from the Euro*, Bertelsmann Stiftung, elérhető: http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xchg/SID-92775F2D-B3086A21/bst_engl/hs.xsl/nachrichten_116155.htm (letöltés 2013. december 18.)
- CIA (2012): *CIA – The World Factbook Life Expectancy*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2102rank.html> (letöltés 2012. március 22.)
- ENSZ (2013): *Human Development Report*, UN Development Program.
- Eurobarometer (2013): http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election/eb79_5_annexe_sociodemographique_en.pdf (letöltés 2013. december 18.)
- Európai Bizottság (2009): *Good to know about EU enlargement*, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/publication/screen_mythfacts_a5_en.pdf (letöltés: 2013. december 18.)
- Európai Bizottság (2011): *Őszi gazdasági előrejelzés*, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2011_spring_forecast_en.htm#abstract (letöltés: 2013. december 18.)
- Európai Bizottság (2013): *Szociális beruházás: a Bizottság a növekedés és a társadalmi kohézió tagállami támogatását sürgeti*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-125_hu.htm (letöltés: 2013. december 18.)
- Európai Bizottság (2013a): *Financial Assistance in EU Member States*, http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/cyprus/index_en.htm. (letöltés 2013. december 18.)
- Európai Bizottság (2013b) *Őszi gazdasági előrejelzés*, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2013_autumn_forecast_en.htm

- Európai Bizottság (2013c): *Did you know...? Facts and figures about the European Union and the G20*, http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/g20/stpetersbourg/g20_2013_final_en.pdf (letöltés 2013. december 18.)
- Európai Tanács (2012): *A cél a valódi gazdasági és monetáris unió* <http://www.ecb.europa.eu/ssm/pdf/4preport/fourpresidentsreport2012-12-05HU.pdf>, (letöltés 2013. december 20.)
- Európai Tanács (2013): *A Tanács ajánlása ifjúsági garancia létrehozásáról*, 2013. április, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32013H0426%2801%29:HU:NOT> (letöltés: 2013. december 18.)
- European Movement UK (2011): *Economic benefits to the UK of EU Membership*, 2011. december, <http://www.euromove.org.uk/index.php?id=15296> (letöltés 2013. december 18.)
- Eurostat (2012): *Labour market and labour force statistics* http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Labour_market_and_labour_force_statistics#Foreigners_working_in_EU (letöltés, 2013. december 18.)
- IMF (2013): *World Economic Outlook Database*, October 2013. IMF
- Kuper, Simon (2013): *Smile if you are European*, <http://www.ft.com/cms/s/2/15c4d902-b1e6-11e2-9315-00144feabdc0.html#axzz2qAwDVepI>
- Világgazdasági Fórum (2013): *The Global Gender Report 2013*, Világgazdasági Fórum, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf

EGÉSZSÉGÜGY ÉS KÖZGAZDASÁGTAN INTERDISZCIPLINÁRIS HALLGATÓI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

A Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kara és a Semmelweis Egyetem közös tanulmányi versenyt hirdet graduális és PhD-képzésben résztvevő hallgatók számára. A pályázók szakmai tapasztalatra tesznek szert, bepillantást nyernek más tudományágak rejtelseibe, együttműködhetnek más egyetemek diákjaival.

A tudományos program célja, hogy elősegítse az orvos- és közgazdaságtudományi területeken kutató hallgatók együttműködését és közös munkáját. A rendezvényre hallgatói párok jelentkezhetnek, ahol az egyik fél a Semmelweis Egyetem, míg a másik fél a Budapesti Corvinus Egyetem hallgatója vagy PhD-hallgatója. Jelentkezni bármely közgazdaság- és orvostudományt érintő interdiszciplináris, egészség-gazdaságtani témával lehet, amely mindkét tudományterületet érinti, ezen belül módszert mindenki szabadon választhat.

A tanulmányi verseny védnökei: Dr. Trautmann László PhD, Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, dékán, egyetemi docens, Prof. Dr. Hunyady László PhD, DSc, az MTA levelező tagja, Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar, dékán, Prof. Dr. Zelkó Romána PhD, DSc, Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar, dékán. A verseny támogatója: Patika Egészségpénztár.

A verseny összdíjazása 600 ezer Ft, amely két kategóriában (graduális képzés és PhD-képzés) kerül kiosztásra.

Az elfogadott dolgozatokat ISBN számmal jelölt konferenciakötetben jelentjük meg, idézhető absztrakt formában.

A verseny két fordulóból áll. A jelentkezőknek először egy absztraktot kell beadniuk angol vagy magyar nyelven, amelynek terjedelme maximum 400 szó és 1 táblázat. A második fordulóban az absztraktok szerzői szóbeli prezentáció keretében adják elő eredményeiket, ezt követően kerül sor a végeredmény kihirdetésére.

Az absztraktokat és a prezentációt bíráló bizottság bírálja el, felkért szakértők bevonásával. Bíráló bizottság: Prof. Dr. habil. Cseh Károly PhD, DSc, egyetemi tanár, Semmelweis Egyetem, Népegészségtani Intézet, intézetigazgató; Dr. Mészáros Ágnes PhD, habil. egyetemi docens, Semmelweis Egyetem, Egyetemi Gyógyszertár Gyógyszerügyi Szervezési Intézet; Prof. Dr. habil. Gulácsi László PhD, egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem, Egészségügyi Közgazdaságtan Tanszék, tanszékvezető; Dr. Péntek Márta PhD, habil. egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, Egészségügyi Közgazdaságtan Tanszék

A versenyre *2014. március 17-ig* lehet jelentkezni, kérjük az absztraktokat, a jelentkezők adatainak (név, egyetem, kar, doktori iskola, szak, évfolyam, elérhetőségek) feltüntetésével Nagy Éva tanszéki titkár e-mail címére küldjék: eva.nagy3@uni-corvinus.hu.

A verseny szóbeli fordulója *2014. április 29-én* 14.00 órától 17.00 óráig tart.

Helyszíne: Semmelweis Egyetem Nagyvárad téri Elméleti Tömb (NET), 1089 Budapest, Nagyvárad tér 4. 21. emelet, Johann Béla terem.